

ДОНБАС

«Без відповіді на диверсії РФ їх буде тільки більше». Чи готова до цього Європа?

Єгор Логінов **Донбас.Реалії**

12 жовтня 2026, 06:30

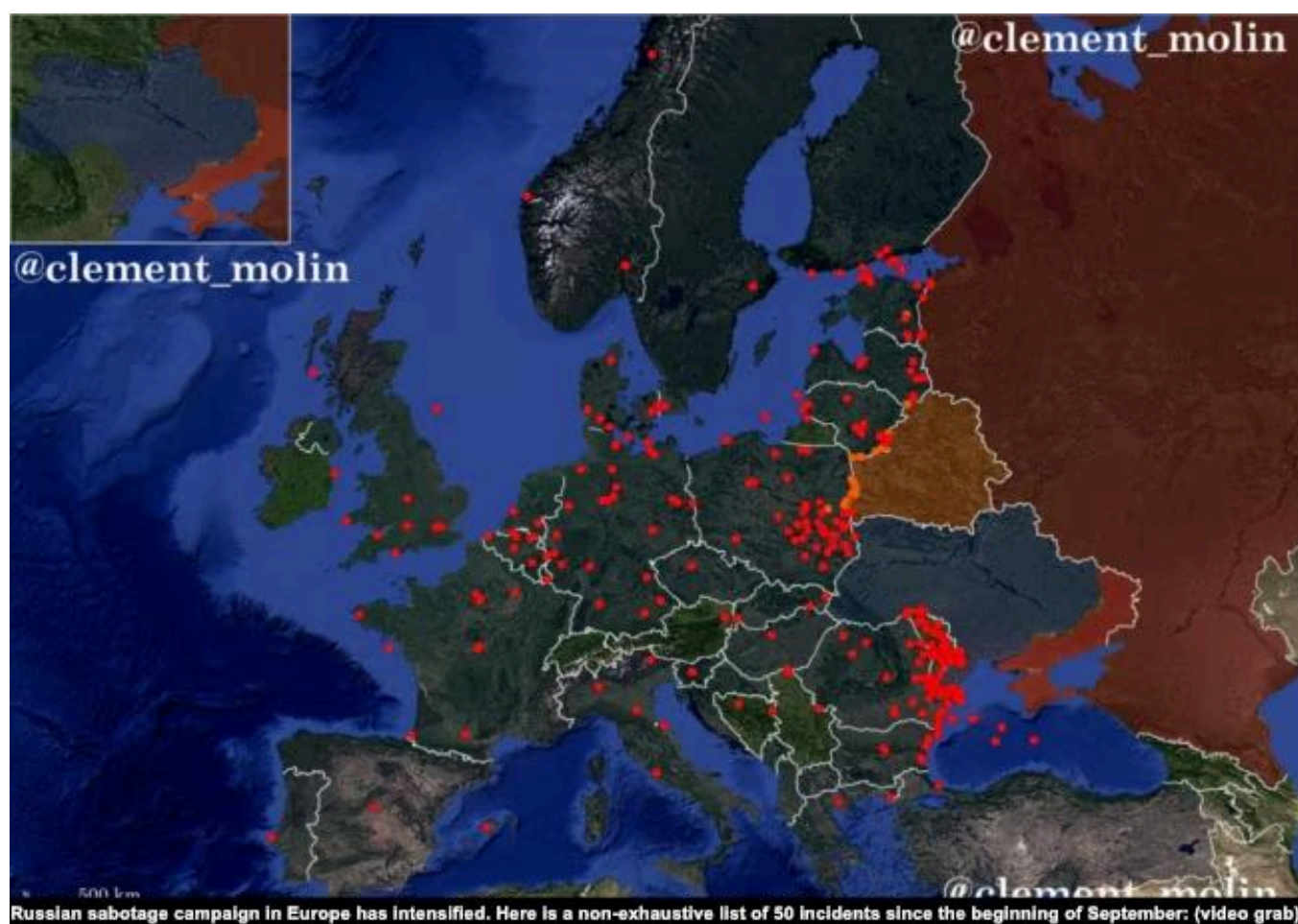
Вигляд із дрона на палаючий торговельний центр Marywilska 44 під час масштабної пожежі у Варшаві (Польща), 12 травня 2024 року

Підпали, вибухівка в посилках, диверсії на залізниці, дрони над військовими об'єктами. У багатьох таких інцидентах європейські спецслужби вбачають російський слід. Кремль традиційно все заперечує. А Європа щоразу має вирішувати: це суто кримінальний злочин, диверсія чи напад? Журналісти проекту Радіо Свобода Донбас Реалії поговорили з європейськими політиками та експертами, щоб з'ясувати: де закінчується гібридна війна і починається справжня, класична?

«Скоординована кампанія, а не просто окремі інциденти»

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну кількість диверсій та підозрілих інцидентів у Європі різко зросла. Міжнародний центр із боротьби з тероризмом нарахував 151 відомий випадок російських диверсійних та інших гібридних операцій із лютого 2022-го до лютого 2026-го. Французький аналітик **Клеман Молін** зазначає, що лише у вересні цього року зафіксовано близько 50 з них.

«Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, російські спецслужби, безумовно, стали активніше, ніж раніше, брати участь у проведенні диверсій у країнах Європи, що підтримують Україну. Були навіть замахы, наприклад на генерального директора Rheinmetall, німецького виробника озброєнь. Відбувалося навіть те, що я назвав би державним тероризмом, наприклад змова DHL у 2024 році та аналогічні спроби у 2025 році. Тож, думаю, ми можемо класифікувати це як скоординовану кампанію, а не просто як окремі інциденти» – каже **Барт Шурман**, професор Лейденського університету з вивчення тероризму та політичного насильства (Нідерланди).

Інфографіка щодо диверсійної кампанії в Європі протягом повномасштабної війни Росії проти України. Автор: Клеман Молін

Одна з найбільш резонансних подібних операцій почалася зі звичайних посилок. Влітку 2024 року з Вільнюса відправили пакунки із саморобними запалювальними пристроями. Один із них загорівся в логістичному центрі DHL у німецькому Лейпцигу. Інші пристрої спрацювали в Польщі та Великій Британії. За версією слідства, за цією операцією може стояти російська військова розвідка. Москва будь-яку причетність заперечує.

«Думаю, ми бачимо ознаки того, що росіяни готові йти на великі ризики в цих операціях, включаючи ризик втрати людських життів. Я вже згадував змову з DHL у 2024 році, коли на вантажні літаки були пронесені запалювальні пристрої. Лише за щасливою випадковістю вони не загорілися в польоті – інакше це призвело б до авіакатастрофи з людськими жертвами», – зазначає Шурман.

Для того, щоб організувати провокацію, російським спецслужбам не обов'язково відправляти до Європи власних агентів, кажуть експерти. Виконавця можна знайти на місці. Завербувати через інтернет, дати просте завдання, отримати фото або відео, які підтверджують, що все зроблено, і заплатити. Такий виконавець для російських спецслужб – витратний матеріал. Його затримання не руйнує всю мережу: він може взагалі не знати справжнього імені куратора.

«Ми в Литві зараз ухвалюємо нові закони, де буде прописана відповідальність за диверсійну діяльність. Якраз для того, щоб навіть тих людей, які, можливо, і не знали, що роблять, можна було б притягнути до відповідальності. Це, звісно, не вирішить проблему повністю, але російські спецслужби наразі часто діють так, щоб їхні виконавці не були приїжджими з Росії. Ці операції організовують дистанційно. І я не буду здивована, якщо ті самі «російські доми» беруть участь в координації таких дій», – підкреслює Раса Юкнявічене, депутатка Європарламенту, колишня міністерка оборони Литви.

«Залучати українців до таких операцій – це підливати масла у вогонь»

За словами експертів, від початку повномасштабної війни російські спецслужби стали активно використовувати так званих низькорівневих, «одноразових» агентів. Як правило, це громадяни європейських країн, які не живуть в Росії. Ці агенти, принаймні більшість із них, обходяться РФ дуже дешево. Потрібна пара сотень або кілька тисяч євро, щоб переконати їх зробити те, що дуже небезпечно для них самих і за що в багатьох випадках, якщо спіймають, вони отримають тривалі тюремні терміни.

Axel Schmidt (Reuters)

Вантажний літак DHL та українські вантажні літаки «Антонов» в аеропорту Лейпциг-Галле (Шкойдіц, Німеччина), 5 серпня 2026 року. Знімок зроблено після того, як поліція повідомила про огляд вибухотехніками безпілотної, виявленого біля злітно-посадкової смуги

«Більшість із них нічого не знають про ГРУ, ФСБ чи інші російські відомства, які можуть бути замішані. Вони не проходили у них підготовку, вони не є колегами реальних розвідників, які ними керують. І якщо цих людей впіймають, то вони, як правило, не можуть повідомити владі нічого суттєвого. Можливо, у них у телефоні встановлено додаток Telegram, де анонімний акаунт дає їм завдання або ставить запитання, просить надати докази виконаної роботи у вигляді відео чи фотографій, а потім, можливо, інший анонімний акаунт відправляє їм криптовалюту як оплату» – пояснює Шурман.

Серед завербованих російськими спецслужбами є громадяни найрізноманітніших держав. Зокрема й українці, яких Росія також використовує в подібних операціях.

«У значній кількості інцидентів, які можна охарактеризувати як саботаж або диверсійну діяльність, беруть участь завербовані українці, що впливає на репутацію українців серед розвідувальної спільноти наших країн-партнерів. Тобто ми тепер розглядаємось не лише як люди, які борються з росіянами, але й як потенційно ті, хто може бути завербованим і може нести загрозу. Російські спецслужби роблять це абсолютно свідомо» – впевнений **Вадим Черниш**, голова керівної ради Центру досліджень безпеки «CENSS».

Росія залучає до диверсій як агентів нижчої ланки громадян багатьох країн. Від Куби та Колумбії до вихідців із деяких країн Північної Африки. У таких країнах, як Польща, до саботажу та інших гібридних інцидентів було залучено чимало українців.

Поліцейський у захисному одязі йде поруч із роботом для знешкодження вибухівки (EOD) в аеропорту Лейпциг/Галле в Шкойдіці, Німеччина, 5 серпня 2026 року

«Виходить, що небезпечну операцію проти країни проводить не просто хтось, а часто український біженець, якому дали притулок, врятували від війни, а він у результаті виступив проти країни, що надала йому допомогу. Звичайно, це дуже потужний психологічний інструмент у таких країнах, як Польща, де й без того йдуть палкі суперечки про те, скільки українських біженців вони можуть прийняти. Залучати українців до таких операцій – це підливати олії у вогонь» – розповідає Шурман.

«Чимало європейських спецслужб не готові протидіяти таким загрозам»

Одна операція може вирішувати одразу кілька завдань: завдати фізичної шкоди, перевірити можливості європейських спецслужб і водночас загострити вже наявні суперечності всередині суспільства.

«Є зараз таке популярне слово – weaponization, тобто перетворення всього на зброю. Так ось усе, що доступно Росії в Західній Європі, наразі «віпонізується», тобто перетворюється на зброю проти самої європейської демократії. Наприклад, пошта, стабільне функціонування поштових сервісів, які дають європейському проекту можливість об'єднати різні частини ЄС, пересилаючи поштові відправлення без додаткових митних чи інших перевірок з однієї частини Європи в іншу, використовується росіянами для підривної діяльності. А Європа до цього не готова. Вони просто не уявляють, як таке можливо. «Ну як же так можна? Це ж усе сфери цивільного життя!» – пояснює Черниш.

Російська активність у Європі не обмежується диверсіями. У хід йдуть шпигунство, дезінформація та операції впливу. Поки що більшість диверсійних операцій Росії залишаються нижче порога відкритого військового нападу. Але деякі вже могли закінчитися трагічно.

«Нещодавно ми бачили атаку дронів у Лейпцигу: дрон не спрацював належним чином, вибухівка не здетонувала. Якби це сталося, могли б бути серйозні наслідки та постраждалі. Є й інші приклади, такі як диверсії на залізниці в Польщі. Якби поїзд пройшов по пошкодженій ділянці, результати могли б бути жахливими» – зазначає Шурман.

Гелікоптер «Helicopter 15» на льотній палубі патрульного корабля HMS Carlskrona після виходу з військово-морського порту в Карлскруні для участі в операції NATO Baltic Sentry. 4 лютого 2025 року

У серпні 2026 року цілєю атакою став аеропорт Лейпциг-Галле в Німеччині. Дрон із вибухівкою врізався у крило українського транспортного літака Ан-124 – поруч із паливними баками. Вибухівка не здетонувала. Дрон виявили поруч із літаком. Німецькі слідчі вважають атаку навмисною, а уряд Німеччини заявив: наявні дані вказують на людей, що діяли за дорученням російських державних структур.

«У мене не було жодного подиву, що за цим стоїть Росія, але я справді здивувалась, що «Російський дім», виявляється, досі працює або працював у Німеччині. Коли я почала цікавитись цим питанням, виявилось, що 15 або навіть більше держав поки що мають такі «Російські дома». Це дуже дивно. Можливо, люди навіть не знають, що це означає. Що це не про російську мову, це не про культуру. Це про шпигунів, це про тих, хто намагається впливати на вибори в кожній державі Європи. Ви не знайдете таких домів ані в Литві, ані в Латвії, і вже в північних державах. Але ви знайдете такі дома в Парижі, в Брюсселі, в Римі, в Мадриді і навіть у Словаччині» – ділиться думками Юкнявічене.

«Чимало європейських спецслужб навіть функціонально не готові протидіяти таким загрозам. Навіть усередині однієї держави обмін інформацією між правоохоронними органами не відбувається належним чином, тому завчасне попередження, превентивна діяльність, дія на упередження не є ефективними. Візьмемо, наприклад, випадок з аеропортом в Лейпцигу: один з обвинувачених – громадянин Латвії і Росії – вже був під прицілом однієї спецслужби, але інша спецслужба його «прогавила» назвемо це так», – пояснює Черниш.

«Бути тихими чи ввічливими – це мова, яку Росія не поважає»

Для колективної Європи досі залишається відкритим питання: де закінчується диверсія і починається напад, на який держава має відповідати вже не поліцейськими, а військовими методами?

«Існує таке поняття, як grey zone, тобто сіра зона, коли чітко не можна визначити: це вже війна чи ще не війна? І цим багато хто із діючих політиків послуговується: «це не війна, а значить, не потрібно військової відповіді, звичайної поліцейської достатньо». Але мета Росії саме і полягає в тому, щоб максимально послабити державу-ціль, щоб вона ставала легшою мішенню або жертвою можливої агресії, вторгнення або більш серйозної операції військового характеру» – додає Черниш.

Латвійський прикордонник і військовослужбовець проходять повз тимчасову огорожу з колючого дроту на латвійсько-білоруському кордоні поблизу Робежнієкі (Латвія), 28 вересня 2021 року

У вересні цього року в Балтійському морі данський військовий вертоліт Fennec проводив планову фотозйомку російського корвета «Сообразительный», який перебував у міжнародних водах біля берегів Данії. Російський корабель випустив у бік гелікоптера дві сигнальні ракети. Одна з них пройшла лише за 10–15 метрів від борту. Екіпаж припинив зйомку і залишив район. У Данії дії російського корабля назвали небезпечними та провокаційними і викликали російського посла. Москва, своєю чергою, звинуватила данський вертоліт у небезпечному зближенні з кораблем.

«Було послання президентки Європейської комісії **Урсули фон дер Ляєн** у Страсбурзі, де вона говорила про те, як ми повинні діяти. Вона заговорила про щось схоже на четверту статтю НАТО. П'ята стаття – це вже коли безпосередньо агресія. А четверта – коли одна чи інша держава подає запит іншим, інформує інші держави, що «ось ми вважаємо, що проти нас готується атака». І тоді всі збираються і вирішують, що робити. Я кажу, що це не якісь індивідуальні, а організовані атаки. І це вже війна. Кінетична війна. Коли Росія випустила сигнальні, але ракети по данських гелікоптерах? Що це означає? Це означає вже якусь кінетичну операцію» – зазначає Юкнявічене.

Країни Балтії розташовані значно ближче до Росії й до подібних сценаріїв готуються вже багато років. Місцеві політики – прихильники жорсткої реакції на гібридну війну.

«Політики в усьому світі, і особливо в Європі, повинні змінити риторику, змінити тон, яким вони говорять. Бути тихими чи ввічливими – це мова, яку Росія не поважає і не розуміє. Насправді такий тон змушує їх лише сміятися. Тому, я думаю, мова має бути набагато жорсткішою. По-друге, якщо подивитися на останні десятиліття, вплив наших спецслужб і збройних сил знизився. Політики протягом останніх десятиліть вивели з-під контролю багато процедур», – каже депутат Європарламенту від Латвії, член підкомітету з питань безпеки та оборони **Мартіньш Стакіс**.

«Повинні дати більше свободи європейським спецслужбам»

Днями латвійська влада заявила про нову провокацію на кордоні з Білоруссю. Озброєні люди в масках примусово гнали в бік Латвії групу з понад 20 нелегальних мігрантів. Вони погрожували латвійським військовим, а пізніше проникли на територію Латвії, де пошкодили електросистему і вкрали дві камери прикордонного спостереження. І це лише черговий епізод гібридної війни, в якій Мінськ використовує штучно створену міграційну кризу для тиску на Євросоюз і НАТО.

«Я думаю, ми повинні дати більше свободи європейським спецслужбам, а також військовим, щоб вони могли дати належну відповідь. Тому що без відповіді на диверсії їх буде тільки більше. Хороший приклад – Балтійське море. Ми пам'ятаємо, як рік тому було багато випадків із пошкодженням підводних кабелів. Деякі з них були виведені з ладу. Ми були практично впевнені, що це зробила Росія. І після того, як НАТО відповіло на це, кількість подібних випадків скоротилася майже до нуля. Це хороший приклад того, яку мову Росія розуміє і поважає» – підкреслює Стакіс.

Російські солдати блокують українську військову частину А-0669 у Керчі, Крим, 13 березня 2014 року

Питання не лише в тому, як реагувати на конкретний інцидент. Європейські політики обговорюють, де саме мають проходити «червоні лінії» і якою може бути відповідь у разі їхнього перетину.

«У Європи є можливість, наприклад, закрити, ізолювати Калінінград, якщо це буде потрібно, якщо вони будуть вдаватися до таких дій, які загрожуватимуть нашому суверенітету. Ми теж повинні сказати, що є якісь червоні лінії. І Путін повинен знати, що якщо він буде робити це й надалі, у нас є інструменти, щоб відповісти. Калінінградська область є, так би мовити, «ахіллесовою п'ятою» для них. У нас також є інструменти у кіберсфері. У нас є багато інструментів. Але поки що ми не хочемо ескалації, звісно. Проте маємо розуміти, що Путін цю ескалацію підтримує весь час, йде далі й далі» – пояснює Юкнявічене.

На думку євродепутатки, колективний Захід повинен мати конкретний план дій і заздалегідь визначені варіанти відповіді на випадок ескалації гібридної війни: «Це як варення в гарячій воді. Температура підвищується і ми звикаємо до цього. І потім ми не відчуємо, коли вони вже перетнули ці червоні лінії. Цього не можна допустити».

Тему Калінінграда на останньому засіданні дискусійного клубу «Валдай» порушив і Володимир Путін.

Очільник Росії Володимир Путін під час пленарного засідання дискусійного клубу «Валдай». Москва, 1 жовтня 2026 року

Розмірковуючи про можливе пряме зіткнення Росії із Заходом, він заявив що Росія поступається західним країнам у сукупному економічному, військовому та людському потенціалі. Тому в разі такого конфлікту Москва буде змушена використовувати свої «конкурентні переваги».

«Якщо справа дійде до прямого нападу на Російську Федерацію, в даному випадку мається на увазі Калінінград, але, можливо, і якісь інші території, звичайно, на порядку денному неминуче і негайно з'явиться питання застосування Російською Федерацією всіх озброєнь, наявних у розпорядженні нашої країни. Це неминуче», – зазначив очільник Кремля.

Тим часом у Латвії до можливої війни готуються. І це стосується не лише армії.

«Не тільки я ношу форму, а й моя дружина, і мій син – усі ми добровольці в латвійських збройних силах. Завтра я вирушаю на триденні військові збори. Ті, хто не хоче служити в армії, – подумайте про те, як ви виживете, скажімо, у найближчі 72 години. Що ви покладете у свій наплічник і як ваша сім'я зможе протриматися два чи три дні без електрики та води. Ось так ми й повинні готуватися. Принаймні в країнах Балтії, і особливо в моїй країні, Латвії, ми можемо відкрито говорити про це з людьми. Звісно, якщо говорити про Західну Європу, то там люди, на жаль, навіть не хочуть про це чути» – розповідає нам Стакіс.

«Перерізати Сувальський коридор Росія не в змозі»

При цьому експерти, опитані нами, зараз не вважають повномасштабне російське вторгнення в країни Балтії реалістичним сценарієм. І звертають увагу на інший варіант – ситуацію, в якій у перші години може бути просто незрозуміло, хто має реагувати: поліція чи армія?

Російські військові захопили приміщення Ради міністрів АР Крим. Сімферополь, 27 лютого 2014 року

«Станом на зараз можливості повномасштабного нападу на країни Балтії не існує. Ми не бачимо для цього жодних передумов. Якщо станеться атака дронів або ракетний обстріл країн Балтії – буде негайна і дуже жорстка відповідь НАТО. Якщо вони хоча б спробують зробити це, їхня військова інфраструктура, їхні критично важливі об'єкти негайно будуть розбомблені, і вони втратять Калінінград – Кенігсберг, як би ми його не називали. Ми вважаємо, що вони зовсім не готові до таких перевірок. Але ми повинні пам'ятати: у Європі немає безпечного місця – ані в країнах Балтії, ані в Бельгії, ані навіть в Іспанії», – зауважує Стакіс.

«Перерізати Сувальський коридор Росія не в змозі. Переконалий, що це майже неможливо. А ось висадитися на якомусь острові без населення на Балтиці, наприклад, або в Північному морі... Щоб поліцейські гадали: «Це хто? «Зелені чоловічки»? «Вагнер»? Просто мисливці? І Європа буде гадати, як їм відповідати –

військовим чи невійськовим шляхом? Це можливо. Ця нерішучість політиків може бути використана», – впевнений Черниш.

Саме такі гіпотетичні ситуації розмивають межу між гібридною операцією та прямою агресією. Кожен новий інцидент змушує європейську владу знову вирішувати, де саме проходить ця межа.

«Стратегічно Росія використовує гібридну війну для того, щоб повільно, але невпинно оцю лінію посувати. Щоб європейці самі себе заспокоювали: «Ні, це ще не війна, і це ще не війна». Пам'ятаєте, колись говорили, що «якщо дрони полетять, то це вже буде акт війни»? Деякі європейські політики таке казали. Ну, полетіли дрони в Європейський Союз – але для них це знов не війна. «Ну, це ж вони не туди летіли»... Так само може бути з островами, так само може бути з деякими територіями» – запевняє Черниш.

Україна подібний сценарій уже проходила. У лютому 2014 року озброєні люди у військовій формі без розпізнавальних знаків захоплювали адміністративні будівлі та блокували українські військові частини в Криму. Росія тоді заперечувала участь своїх солдатів, хоча в реальності це були діючі російські військові.

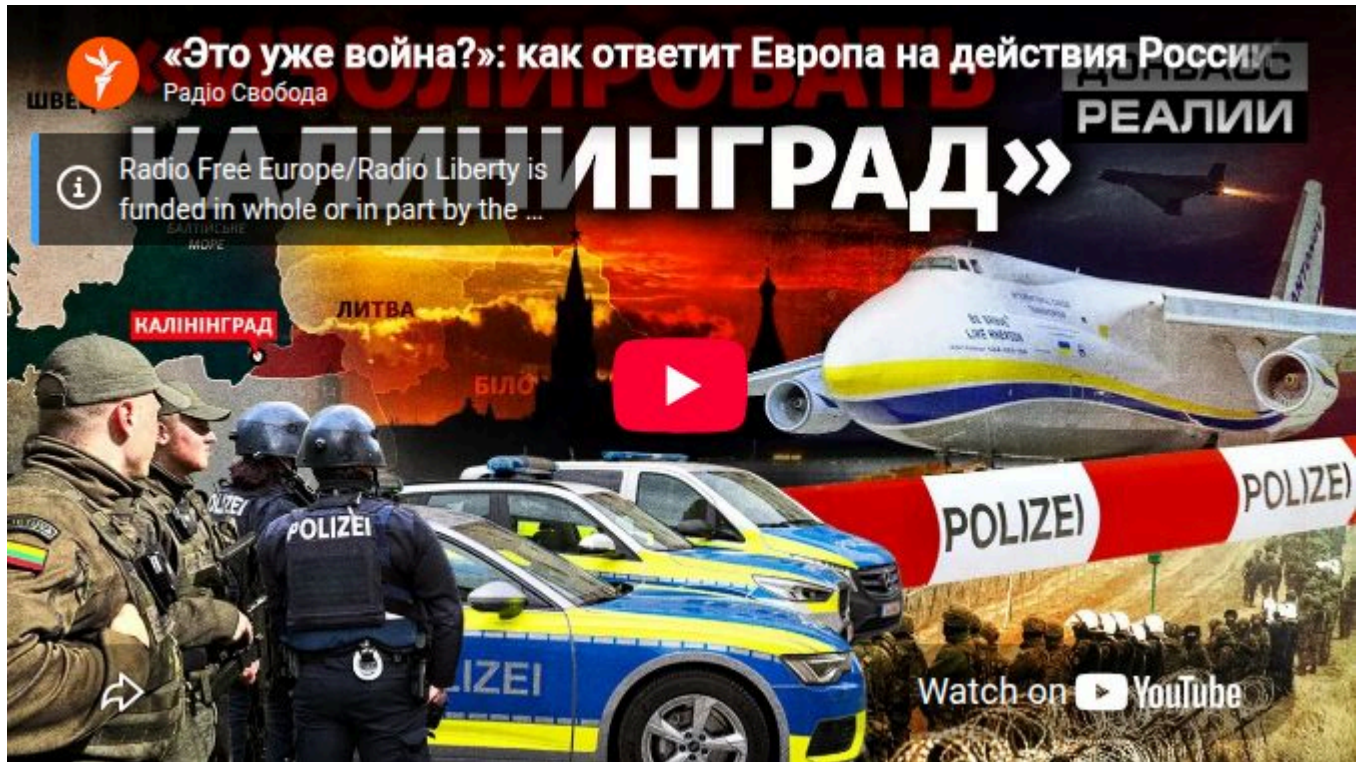
«Дайте нам команду: стріляти чи не стріляти?»

«Європа повинна мати чіткі протоколи для таких випадків. Якщо якісь умовні мисливці висадились на території європейських країн – вони мають бути одразу заарештовані. Має бути патрулювання з повітря, має бути патрулювання безпілотних катерів. Вони б могли в нас повчитися, як малими силами захищати Балтику і Північне море. Система спостереження і швидкої реакції, завчасне попередження мають працювати бездоганно. Але до адекватної відповіді мають бути готові перш за все політики. Щоб не було, як у Криму: «Дайте нам команду: стріляти чи не стріляти?»

«Вони хочуть, щоб ми тут, у Європі, більше не допомагали Україні, щоб люди казали: «Ось бачите – вони на нас можуть напасти, давайте сидіти тихо, не будемо дратувати цього жакливого ведмеда, і тоді все буде добре». Ось це була б помилка, і саме цього вони хочуть. Треба діяти навпаки, надавати більше допомоги, як це зробили данці після атаки сигнальними ракетами – вони якраз збільшили допомогу Україні, навіть ухвалили це рішення наступного ж тижня. Ось так треба діяти», – резюмує Юкнявічене.

Російська гібридна війна працює доти, доки кожен наступний крок спецслужб РФ розглядають як окремий інцидент: підпал, кібератаку, провокацію, диверсію. І

називають як завгодно – тільки не війною. Україна як ніхто інший знає, до чого може призвести подібна невизначеність.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Вони прикривають абсолютно все»: як дрони P1 Sun працюють на Донбасі

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Думаю, це неможливо». Комбриг 93-ї бригади Крутков про намагання армії Росії захопити весь Донбас

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Найгірший сценарій для світу, якщо Росії все зійде з рук». Макміллан про загрозу глобальної війни

Донбас.Реалії

Донбас.Реалії – проєкт для Донбасу та про Донбас по обидва боки лінії розмежування. З 2014 року ми створюємо та добуваємо унікальний контент – ексклюзиви з окупованих міст і лінії фронту, відео й фото, мультимедійні репортажі, розслідування, радіо та телепрограми.

У соцмережах:

– [Facebook](#)

– [Telegram](#)

– [Instagram](#)

– [Twitter](#)

– [Телепроєкт Донбас Реалії на YouTube](#)

– [Радіо Донбас Реалії на YouTube](#)

Україна

Суспільство

Війна

Донбас